

LÄROMEDEL I SVENSKUNDERVISNING I WALDORFSKOLOR

Kandidatavhandling

Helka Äyräväinen

Jyväskylä universitet
Institutionen för språk
Svenska språket
Våren 2015

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta	Kielten laitos
Tekijä: Helka Äyräväinen	
Työn nimi: Läromedel i svenskundervisning i waldorfskola	
Oppiaine: Ruotsin kieli	Kandidaatintutkielma
Toukokuu 2015	Sivumäärä: 26
<p>Tutkielman tarkoituksena oli selvittää mitä oppimateriaaleja ruotsinopettajat käyttävät suomenkielisissä steinerkouluissa ala- ja yläkoulussa ja kuinka steinerpedagogiikka vaikuttaa oppimateriaalien valintaan. Tutkimuksella pyrittiin selvittämään myös miten steinerkouluissa käytössä oleva vihkotyöskentely tapahtuu ja millaisia ajatuksia opettajilla on siitä. Tutkimukseen osallistui 10 steinerkoulun ruotsinopettajaa, jotka vastasivat kyselyyn nettilomakkeella. Kysely alkoi neljällä taustatietoja kartoittavalla kysymyksellä, joita seurasi viisi opettajien käyttämien materiaaleihin liittyvää kysymystä. Kysymykset 7-9 koskivat vihkotyöskentelyä.</p> <p>Kyselyyn vastanneet opettajat käyttivät opetuksessaan muun muassa kaunokirjallisuutta, kuvia, leikkejä ja musiikkia. Yhtä opettajaa lukuun ottamatta opettajat käyttivät koulukirjoja ainakin joidenkin luokkien opetuksessa. Kaikki opettajat käyttivät tietotekniikkaa ja sähköisiä opetusmateriaaleja, mutta hyvin vaihtelevilla tavoilla. Jokaisen kyselyyn vastanneen opettajan oppilaat osallistuivat itse oppimateriaalin luomiseen eli tekivät vihkotyötä. Vihkotyön vahvuutena nähtiin muun muassa tekemällä oppiminen ja heikkoutena se, että oppilas oppii väärin mikäli kirjoittaa vihkoon väärin.</p>	
Asiasanat: läromedel, språkundervisning, svenska språket, waldorfpedagogik, waldorfskola	
Säilytyspaikka: JYX	
Muita tietoja	

INNEHÅLL

1	INLEDNING.....	4
1.1	Syfte.....	5
2	TEORIDEL	6
2.1	Waldorfpedagogik och waldorfskolor	6
2.2	Språkundervisning i waldorfskolor	6
2.3	Läromaterial.....	7
2.4	Lärobokens roll i språkundervisning	7
3	MATERIAL OCH METOD.....	8
3.1	Material.....	8
3.1.1	Enkäten.....	8
3.1.2	Informanterna	9
3.2	Metod.....	10
4	RESULTAT	12
4.1	Läromedel som används	12
4.2	Läroböcker och elektroniska resurser.....	14
4.3	Utarbetandet av skolhäften	17
5	SAMMANDRAG OCH DISKUSSION	19
5.1	Forskningsfrågorna.....	20
5.2	Läromedel och den nya läroplanen.....	23
5.3	Validitet och reliabilitet	23
5.4	Slutord	24
	REFERENSLISTA.....	25
	BILAGA.....	26

1 INLEDNING

Valet av lämpliga läromedel är troligen en av lärarens viktigaste uppgifter. Skolbokförlagen förser läroböckerna med kompletterande material som underlättar lärarens arbete. Utbildningsstyrelsens Grunder för läroplanen för den grundläggande utbildningen (2014) definierar inte hurdana läromedel som ska användas i undervisningen. Enligt Luukka et al. (2008: 94) använder 98 % av lärarna i främmande språk ofta läroböcker i sin undervisning.

Jag vill undersöka hurdana alternativa arbetsätt och läromedel det finns för lärare som möjligen stöder sig främst på läroböcker. I Finland finns det 26 waldorfskolor som bygger på waldorfpedagogiken. Jag har själv gått i waldorfskolan, där det huvudsakligen undervisas under lärares ledning i stället för att låta läroboken styra undervisningen: läraren väljer läromedlen och undervisningsmetoderna. (Waldorfskolans internationella läroplan 2006: 32). Jag är intresserad av att ta reda på hurdana läromedel svensklärarna i waldorfskolor använder, eftersom jag har personliga erfarenheter bara av en lärares undervisning.

Den nya läroplanen träder i kraft hösten 2016 och den medför förändringar också för språkundervisningen. I grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 (2014: 206) konstateras det om läromedel och undervisningsmetoder som används i svenskundervisning i årskurs 3-6: ”Eleverna ska med hjälp av lek, sång, spel och drama få möjlighet att testa sina växande språkkunskaper och även bearbeta sina attityder.” Enligt läroplanen ska olika kommunikationskanaler och kommunikationsmedel användas i undervisningen. Mål språket används så mycket som möjligt. Från och med hösten 2016 börjar eleverna i Finland det andra inhemska språket – det vill säga svenska eller finska - redan i årskurs 6 (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, 2014: 205). Tidigare har svenskan i regel börjat på högstadienivå, i årskurs 7. Förändringen kan väcka frågor bland lärarna och i skolor: hurdan borde undervisningen i svenska vara på lägre klasser? Hurdana läromedel borde användas? Kan samma läromedel användas som har använts i årskurs 7? I många waldorfskolor börjar svenskundervisningen före årskurs 7 redan nu. Därför kan denna avhandling möjligen erbjuda idéer till svenskundervisningen i årskurs 6.

I min avhandling menar jag med ordet läromedel ”alla de resurser som kan användas i en undervisningssituation” (Skolförordningen, 1971), inklusive t.ex. läroböcker, stenciler, CD-skivor, spel samt elektroniska läromedel. I denna avhandling använder jag de svenskspråkiga

termerna *waldorfskola* och *waldorfpedagogik* i stället för de finlandssvenska motsvarigheterna *steinerskola* och *steinerpedagogik* (på finska *steinerkoulu/steinerpedagogiikka*) förutom då när jag hänvisar till Steinerkasvatuksen liitto som heter Förbundet för steinerpedagogik på svenska.

1.1 Syfte

I min avhandling söker jag svar på följande fyra forskningsfrågor:

1. Vilka läromedel använder svensklärarna i waldorfskolan på låg- och högstadiet?
2. Hur inverkar waldorfpedagogik på valet av läromedel?
3. Utarbetar eleverna sitt eget läromaterial?
4. Hurdana tankar har lärarna om arbetet med häftet?¹

Jag vill ta reda på hurdana läromedel det används på låg- och högstadiet, eftersom det enligt mina egna erfarenheter som waldorfskolelev på gymnasiet är allt vanligare att använda läroböcker och sådana material som används på kurserna i svenska på alla andra gymnasier också. Syftet med avhandlingen är att redogöra för hurdana läromedel svensklärarna använder i waldorfskolor. Min hypotes är att svensklärarna inte använder läroböcker eller utnyttjar informationsteknik på lektionerna på låg- och högstadiet i waldorfskolor. Jag bygger hypotesen på mina egna erfarenheter som elev i waldorfskola. En annan hypotes är att fastän skolböcker och digitala läromedel sällan används i waldorfskolsklassen före gymnasiet, utnyttjar lärarna dem på något sätt i sin undervisning. Jag tror också att svensklärarna i olika waldorfskolor använder ganska likadana läromedel som andra svensklärare i waldorfskolor och att de gör likadana beslut gällande valet av läromaterial. Avhandlingen kan inspirera också blivande lärare att reflektera över sin användning av olika läromedel och vidga deras kunskaper om olika slags läromedel.

---

¹ I waldorfskolor är det vanligt att eleverna utarbetar skolhäften som de använder i stället för läroböcker. Utarbetandet av skolhäften behandlas mera i kapitel 4.3 där informanterna bland annat beskriver hur häftarbetandet sker i praktiken.

2 TEORIDEL

2.1 Waldorfpedagogik och waldorfskolor

Waldorfskolans internationella läroplan (2006: 11) sammanfattar waldorfpedagogikens uppgifter enligt följande: att sköta om barnets sunda utveckling, att garantera att barnet har ett tillfälle att realisera möjligheter inom sig och att hjälpa barn att utveckla färdigheter som de behöver i samhället. Waldorfpedagogiken baserar sig på pedagogernas och forskarnas forskningsarbete samt de ursprungliga idéerna av Rudolf Steiner (Förbundet för steinerpedagogik rf). Utgångspunkten för waldorfpedagogik är att anse människan som en fysisk, själslig och andlig helhet.

Enligt Förbundet för steinerpedagogik rf (<http://www.steinerkoulu.fi/>) är antroposofi ”djupgående och omfattande undersökning av människan och världen”. Rudolf Steiner har utvecklat termen i början av 1900-talet för att beskriva sin undersökning som handlade om livets, mänsklighetens och världens grundväsen. De filosofiska och metodologiska betraktelsesätten av antroposofi ses som ett verktyg för personlig och professionell växt och waldorfpedagogiker studerar antroposofi för att fördjupa sitt vetande. Antroposofi undervisas inte i skolorna som läroämne eller som livssyn.

Waldorfskolor är skolor som bygger på waldorfpedagogiken. Det finns 24 waldorfskolor i Finland, av vilka tre är svenskspråkiga. Waldorfskolan är en 12-årig enhetskola; barnen kan gå i samma skola från den första klassen till slutet av gymnasiet. Syftet är att barnen får gå i skolan på samma plats, med samma lärare och skolkompisar. Före grundskolan kan barnet delta i förskolan och efter den 12-åriga waldorfskolan är studentår, då studenten kan delta i studentskrivningarna om hen vill. (Förbundet för steinerpedagogik rf)

2.2 Språkundervisning i waldorfskolor

Undervisning i främmande språk börjar i waldorfskolor redan i årskurs 1. Under de första åren framhävs åhörande av språket: barnen behöver inte förstå allt som de hör och upprepar, men de utvecklar sin förmåga att uttala vilket är svårare efter 10 eller 11 års ålder (Waldorfskolans internationella läroplan, 2006: 249). I början av den fjärde eller femte

klassen börjar mer medveten inläring. Integrering mellan olika skolämnen är viktigt enligt Waldorfskolans internationella läroplan (2006: 249). Modersmålsundervisning erbjuder eleven olika grammatiska begrepp, som utnyttjas senare undervisning i främmande språk. Temana från olika skolämnen kan tas upp på språklektioner, när elevernas grundkunskaper har förstärkts.

Språkkunskaper behöver regelbunden övning och därför undervisas språk på veckotimmar (Förbundet för steinerpedagogik rf). Alla språk undervisas alltså året runt; inte i särskilda perioder. Enligt Waldorfskolans internationella läroplan (2006: 250) är det viktigt att varje språk undervisas tre timmar per vecka, senare fyra timmar per vecka runt skolåret.

2.3 Läromaterial

I Finland måste skolorna följa grunderna för läroplanen. Utbildningsstyrelsen beskriver grunderna för läroplanen på sin webbsida (<http://www.oph.fi/>) att vara ”en föreskrift, som förpliktar utbildningsanordnaren att innefatta undervisningens mål och centrala innehåll i den läroplan som uppgörs enligt skola eller utbildningsanordnare.” Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (2014) definierar ändå inte hurdana läromedel som ska användas för att uppnå de centrala innehållen i läroplanen.

Waldorfskolans internationella läroplan beskriver att ett av de centrala målen i waldorfskolor är att vägleda barnens aktivitet i inlärningsprocessen och instruera dem att ta ansvaret för sin egen inläring (2006: 13). Eleverna kan delta i utarbetning av läromaterial genom att utarbeta ett skolhäfte i olika ämnen. Waldorfskolans internationella läroplan konstaterar att undervisningen i waldorfskolor huvudsakligen sker under lärarens ledning, inte genom läroböcker (2006: 32). Läraren väljer läromedlen och undervisningsmetoderna som fungerar bäst med gruppen. Läraren kan använda stenciler, texter, ordlistor, kartor och tabeller.

2.4 Lärobokens roll i språkundervisning

I publikationen *Maaailma muuttuu – mitä tekee koulu?* undersökte Luukka et al. (2008) textkutymen av modersmål och främmande språk i skolan och på fritiden. 324 lärare i främmande språk (inklusive svensklärare) svarade på enkäten gällande till exempel läromedel

som de använder i sin undervisning. 98 procent av informanterna svarade att de ofta använder läroböcker i sin undervisning, 95 procent använde ofta den samhörande övningsboken och 90 procent använde de samhörande ljud- och bildmaterialen. Skönlitteratur användes sällan hos informanterna. (Luukka et al., 2008: 94)

Enligt Luukka et. al (2008: 64) skapar läroböcker vissa ramar för undervisning och inverkar ens tänkande om det som är relevant i undervisningen. Läroböcker också leder eleverna till en viss slags verksamhet: när eleverna läser läroböcker och gör uppgifterna, anpassar de sig till ett visst sätt att läsa texter och arbeta med dem. Uppgifter i läroböcker avgränsar verksamheten och interaktionen i klassrummet. (Luukka et al. 2008: 64)

3 MATERIAL OCH METOD

3.1 Material

3.1.1 Enkäten

Materialet för avhandlingen samlas in genom en enkät som består av nio öppna frågor. Enkäten (se Bilagan) utarbetades genom att använda Google Forms. Jag skickade länken till enkäten till 23 svenskalärare i finskspråkiga waldorfskolor. Här presenteras enkätfrågorna översatta till svenska. De ursprungliga frågorna på finska finns i bilagan. Informanterna frågades först lite bakgrundsinformation:

Hur länge har du arbetat som lärare?

Hur länge har du arbetat som lärare i en waldorfskola?

Har du studerat waldorfpedagogik?

För vilka klasser undervisar du i svenska?

Ämneslärare kan utföra waldorfpedagogiska allmänna studier för att förtrogenhet med waldorfpedagogik. Studierna kan utföras vid Snellman-Högskolan i Helsingfors eller ibland också i andra städer i samarbete med universitet och waldorfskolor. Undervisningen organiseras ofta på kvällarna och under veckosluten, så lärarna kan utföra dem också vid sidan om sitt arbete. (Snellman-Högskolans webbsida)

Frågorna 1-6 handlar om läromedel som läraren använder och waldorfpedagogikens inverkan på det:

1. *Vilka läromedel använder du i svenskundervisningen?*
2. *Inverkar waldorfpedagogik på valet av läromedel? Om den inverkar, hur?*
3. *Upplever du det svårt att välja läromedel? Varför eller varför inte?*
4. *Utnyttjar du läroböcker i din undervisning? Om du utnyttjar, hur? Om inte, varför?*
5. *Utnyttjar du informationsteknologi eller elektroniska läromedel i din undervisning? Om du utnyttjar, hur? Om inte, varför?*
6. *Deltar eleverna i utarbetandet av sitt läromaterial (häftarbetandet)?*

De sista frågorna handlar om användning och utarbetandet av skolhäften. I waldorfskolor är det vanligt att i stället för att använda skolböcker utarbetar eleverna skolhäften som de använder till exempel när de förberedar sig på prov:

7. *Hur sker häftarbetandet i praktiken?*
8. *Hur tycker du att häftarbetandet stöder den waldorfpedagogiska uppfattningen av inläring?*
9. *Vilka fördelar och nackdelar finns det med häftarbetandet enligt din åsikt som lärare?*

3.1.2 Informanterna

Alla de svenskalärare i waldorfskolor som svarade på enkäten används som informanter i avhandlingen. En del av informanterna undervisar i svenska också på gymnasiet (årskurserna 10-13), men eftersom avhandlingen handlar om läromedel på låg- och högstadiet, har jag inte tagit i beaktande de kommentarer som gäller läromedel i gymnasiet. Det beror på waldorfskolan när svenskan inleds; i två av skolorna som är med i undersökningen börjar svenska på första klassen, i en skola börjar den på fjärde klassen, i en skola börjar den på femte klassen, i tre skolor börjar den på sjätte klassen och i tre skolor börjar den på sjunde klassen. I tabell 1 presenteras informanternas bakgrundsinformation.

informant	arbetat som lärare	arbetat i en waldorfskola	har studerat waldorfpedagogik	undervisar i svenska för klasser
läraren 1	28 år	27 år	ja	6-13
läraren 2	12 år	9 och halvt år	ja	7-9
läraren 3	18 år	13 år	nej	5-13
läraren 4	22 år	17 år	ja	7-13
läraren 5	8 år	6 år	ja	1-8
läraren 6	6 år	6 år	ja	7-9
läraren 7	1 år	ett halvt år	nej	6-13
läraren 8	7 och halvt år	7 år	ja	1-9
läraren 9	2 år	ett halvt år	nej	4-13
läraren 10	5 och halvt år	ett och halvt år	nej	6-9

Tabell 1: Informanternas bakgrundsuppgifter

3.2 Metod

Tuomi och Sarajärvi (2002: 94) beskriver de olika faserna i innehållsanalysen: först är materialet reducerat så att allt det som är irrelevant utelämnas. Därefter sorteras allt som är likt eller olik i materialet i skilda kategorier. Den sista fasen är abstraktion, där den information som är relevant för avhandlingen urskiljs. Med hjälp av den här informationen formas teoretiska begrepp.

Informanterna fick svara på enkätsfrågorna med egna ord och skriva så mycket som de ville. Svaren analyseras kvalitativt, enligt innehållsanalysen. Först läser jag informanternas svar. Efter det söker jag gemensamma teman och återkommande mönster i informanternas svar. På basis av dem valde jag underrubriker i analysdelen. Under varje underrubrik samlade jag allt som hörde till respektive tema. Jag läste informanternas svar på en fråga åt gången och markerade likheterna i dem. Därefter anger jag antalet informanter som har uppgett samma sak. Jag presenterar några citat som sammanfattar flera informanternas svar och lyfter fram även åsikter som nämndes bara av enstaka informanter.

4 RESULTAT

4.1 Läromedel som används

Läromedel som används av fler än en informant är presenterade i tabell 2.

Läromedel som används	Lärarna som använder läromedlet	Antalet lärarna som använder läromedlet
dikter	1, 2, 5, 7, 8, 9, 10	7
skönlitteratur	1, 4, 5, 9, 10	5
läromedel som är producerat av läraren	3, 5, 6, 8	4
muntliga läromedel	3, 6, 8, 10	4
musik och visor	5, 9, 7, 8	4
spel	5, 6, 7	3
uppgifter	2, 3, 6	3
bilder	3, 5	2
lekar	2, 7	2
tidningar	1, 5	2

Tabell 2: Läromedel som används av lärarna i waldorfskolan

Sju informanter använder dikter i undervisningen. Hälften av informanterna använder skönlitteratur och författare som lärarna nämner är Elsa Beskov (läraren 1), Ulf Nilsson (läraren 1), Jacob Wegelius (läraren 6) och Astrid Lindgren (läraren 10). Fyra informanter producerar läromedel själva. Läraren 3 producerar material av till exempel följande teman: familj, skol, hobbyer, mat, kroppsdelar, kläder och siffror. Muntliga läromedel såsom berättelser och vitsar används av fyra informanter. Fyra informanter använder musik i undervisningen och lärarna 5, 6 och 7 använder spel i undervisningen. Uppgifter används av tre informanter och bilder och lekar av två informanter. Två informanter använder tidningar, såsom LL-Bladet (läraren 1).

Läromedel som nämns bara av en lärare är konkreta föremål (läraren 8), facklitteratur och tecknade serier (läraren 6), föredrag (läraren 3) och tv-serier samt videor (läraren 7). Några av informanterna nämner också att de använder läroböcker, elektroniska resurser eller häftarbetandet. Användning av läroböcker och elektroniska resurser behandlas i kapitel 4.2 och utarbetandet av skolhäften behandlas i kapitel 4.3.

Nio av tio informanter tycker att waldorfpedagogiken inverkar på valet av läromedel. Integrering mellan olika skolämnen ingår i waldorfskolornas läroplan och lärarna 1 och 8 anser att möjligheten till integrering är en utgångspunkt för valet. Enligt läraren 8 lyckas integrering bättre utan färdiga övningsböcker. Lärarna 7, 8, 9 och 10 nämner häftarbetandet: läraren 10 berättar att waldorfpedagogik har på ett konkret sätt inverkat på valet av läromedel i årskurs sex, där eleverna gör häftarbetet i stället för att använda läroböcker. Enligt informanten är det ändå möjligt att läraren inte heller skulle ha använt läroböcker i samma åldersskede i en annan skola än waldorfskolan. Läraren 4 använder bildlexikon, eftersom ”det liknar det traditionella arbetet med häften”. Läraren 9 kommenterar:

(1) 9: Ilman steinerpedagogiiikkaan tutustumista mielessäni ei varmaankaan edes kävisi tehtäväkirjasta luopuminen yläluokilla mutta koen, että siitä olisi hyötyä myös peruskoulussa (siis myös muuallakin kuin steinerkoulussa).

[9: Utan inblick i waldorfpedagogiken skulle jag inte ha kommit att tänka på att inte använda en övningsbok i högre årskurser men jag tycker också att det också skulle vara nyttigt i grundskolan (alltså också annanstans än i waldorfskolan).]

Som en del av waldorfpedagogikens inverkan nämner informanterna också följande aspekter som de tar hänsyn till när de väljer läromedel: elevens åldersnivå (läraren 1), inte för ytligt innehåll (läraren 3), läromedel som beaktar alla inlärningsstilar och inte bara ett sätt att lära sig (läraren 4) och handlingen i läsmaterialet (läraren 6). Läraren 2 vet inte om waldorfpedagogiken inverkar på valet av läromedel, men att elevernas språkkunskapsnivå kanske väger mera. Ingen av informanterna tycker att waldorfpedagogik inte har någon inverkan på valet av läromaterial.

Informanternas upplevelser om huruvida det är svårt att välja läromedel varierar. Fem av tio lärare anser att det inte är svårt att välja läromedel. Läraren 3 tycker att det faktiskt är trevligt

och inspirerande att välja läromedel, om man bara har tillräckligt med tid. Lärarna 2 och 5 tycker att det ibland är svårt att välja läromedel och att det tar mycket tid. Läraren 6 hade det svårt att hitta passande läseböcker och efterspaningen tog många år, men nu är läraren nöjd med sina böcker. Lärarna 9 och 10 var de enda informanterna som sade rakt ut att det är svårt att välja läromedel:

(2) 9: Olin kovasti odottanut, että pääsen itse keksimään oppimateriaaleja mutta pääni lyö tyhjää enkä tunnu keksivän mitään niin kivaa, että olisin siihen todella tyytyväinen. Toisaalta en haluaisi millään oppikirjoja käyttöön alemmilla luokilla, koska kirjattomuus antaa meille aikaa käydä rauhassa asiat ja käyttää aikaa myös asioihin, joita kirja ei käsittele.

[9: Jag hade sett framemot att själv få komma på läromedel, men det tycks vara så att jag inte kan komma på något så trevligt att jag skulle vara nöjd med det. Å andra sidan skulle jag inte vilja använda läroböcker på lägre klasser, eftersom vi har mer tid att gå igenom saker i lugn och ro om vi inte använder böcker och vi kan koncentrera oss också på saker som boken inte behandlar.]

(3) 10: Koen oppimateriaalien valitsemisen olevan erittäin vaikeaa. - - - Ongelmana on juuri sopivan tasoisen, mutta kuitenkin sisällöltään kiinnostavan ja ikätasolle sopivan materiaalin löytäminen.

[10: Jag upplever att det är väldigt svårt att välja läromedel. - - - Det som är problematiskt är att hitta läromedel som är på lagom nivå, men ändå intressant och passande för en särskild åldersnivå.]

4.2 Läroböcker och elektroniska resurser

Alla informanterna med undantag av läraren 1 använder läroböcker i sin undervisning med några klasser. Läraren 1 använder läroböcker bara på gymnasienivå. Lärarna 2 och 4 använder läroböcker med alla sina klasser (7-9), lärarna 5 och 8 använder läroböcker i början av fjärde klassen, läraren 3 i början av sjätte klassen, lärarna 7, 9 och 10 i början av sjunde klassen och Läraren 6 i början av nionde klassen.

Till exempel lärarna 6 och 9 utnyttjar läroböcker också på andra sätt än som elevernas läromedel:

(4) 6: Omassa valmistelutyössäni hyödynnän, katson sieltä rutiininomaisia tehtäviä vaikka jonkin konditionaalinen harjoitteluun. Joskus siellä on hyviä ideoita, kivoja tapoja harjoitella jotakin. On raskasta keksiä ihan kaikki itse ja turhaa myös.

[6: I min egen lektionsplanering utnyttjar jag (läroböcker), jag kollar där rutinmässiga uppgifter till exempel för övning av konditionalis. Ibland finns det bra idéer, trevliga sätt att öva något. Det är tungt och onödigt att komma på allt själv.]

(5) 9: Katson Skoj!-tekstikirjasta millaisia tekstejä siellä on, miten siellä on esitelty jokin kielioppiasia ja millaisia tehtäviä siellä on. Haen lähinnä mallia tai ideaa miten kirjassa on asia esitetty ja yritän parantaa sitä tai muokata itseni näköiseksi.

[9: Jag kollar hurdana texter det finns i Skoj!-textboken, hur man där presenterar någon grammatisk sak och hurdana uppgifter det finns där. Jag söker för det mesta exempel på och idéer om hur någon grammatisk sak har presenterats där och försöker förbättra den eller bearbeta den så att den blir min egen.]

Informanterna kommer på både positiva och negativa egenskaper i användning av läroböcker. Lärarna 1, 8 och 10 tycker att eleverna kommer att lära sig tillräckligt ordförråd genom att använda en lärobok och läraren 3 och 8 tycker också att det är lättare att differentiera med läroböcker och att färdiga texter är till nytta för sådana elever som skriver långsammare. Läraren 6 konstaterar att texterna i läroböcker är ”för tråkiga, tillgjorda och handlingslösa”, men att informationen om den nordiska kulturen är ganska bra. Läraren 8 tycker att eleverna är redo att använda läroböcker efter att ha studerat svenska i 3-4 år och det är viktigt att lära ut eleverna att använda böcker, eftersom de kommer att behöva dem också i gymnasiet.

Frågan 4 handlar om huruvida informanterna använder läroböcker i sin undervisning och hur de i så fall gör det. Fyra av informanterna kommenterar på något sätt sin användning av läroböcker och preciserade hur de använder läroböcker. Läraren 1 konstaterar att användning av läroböcker inte hindrar dem från att följa principen att man går från stora enheter till detaljer. Läraren 2 använder läroböcker men strävar efter att ”utvidga ämnet i texten alltid när det är möjligt”. Läraren 3 citerar ett gammalt ordspråk och säger att läroboken är en god

dräng, men en dålig husbonde. Läraren 10 berättar textens innehåll först med egna ord eller eleverna får lyssna på texten innan de själva tar fram texten.

Läraren 9 skulle inte vilja använda övningsböcker i årskurserna 7-9 och säger att ”men eftersom jag bara vikarierar för moderskapsledighet, vet jag inte om jag vågar göra sådana förändringar”. Läraren 2 berättar anledningen till användningen av läroböcker i deras skola:

(6) 2: Oppikirjat on otettu meidän koulussa kielenopetukseen noin kuusi vuotta sitten, sillä silloin vanhemmat olivat sitä mieltä, että heidän lapsensa eivät saa samantasoista opetusta kuin peruskoululaiset.

[2: Läroböckerna har tagits med i språkundervisningen i vår skola för cirka sex år sedan, eftersom föräldrarna då tyckte att deras barn inte får lika bra undervisning som grundskoleleverna.]

Elektroniska resurser används mest av eleverna: fyra lärare berättar att eleverna får använda ordböcker och söka information på nätet och två av lärarna säger att eleverna får utnyttja datorer och internet när de håller presentationer. Eleverna kan till exempel visa videor eller spela musik som har något att göra med temat i presentationen. Fem av tio informanter använder till exempel inlärningsspel och elektroniska uppgifter. Läraren 8 använder elektroniska uppgifter för att differentiera undervisningen och läraren 10 rekommenderar uppgifterna till eleverna som en del av förberedelsen inför provet. Läraren 9 gör elektroniska uppgifter ibland med sina elever i datasalen på lektionen. Två av informanterna kommenterar att det inte finns tillräckligt många datorer eller undervisningslokaler med tekniska redskap i skolan.

Lärarna 4 och 5 använder elektroniska resurser för att erbjuda autentiska material åt eleverna. Moodle används av en informant som lärplattform och en länksamling används av en lärare. Läraren 7 skriver en blogg med eleverna i årskurs nio på nätet och läraren 8 berättar att eleverna i årskurs nio skriver uppsatser elektroniskt och lär sig att använda e-post och ordbehandlare. Läraren 9 är den enda informanten som tar upp användningen av elektroniska resurser som en del av sin egen lektionsplanering; läraren 9 utnyttjar elektroniska resurser genom ”att skriva eventuella stenciler på dator, att söka information på nätet och att använda

ordbok på nätet”. Läraren söker närmast bilder på nätet för att kunna rita efter mallen och ord för barnvisor.

4.3 Utarbetandet av skolhäften

Alla de 10 informanterna uppgav att eleverna deltar i utarbetandet av sitt läromaterial, det vill säga eleverna utarbetar skolhäften. Informanternas beskrivning av häftarbetet är i huvuddrag likadan: eleverna skriver till exempel grammatikregler i sina häften enligt lärarens modell. Läraren skriver på tavlan eller dikterar vad som ska skrivas i häftet. Lärarna 1, 2 och 10 påpekar att grammatikregler som skrivs i häftet härleds tillsammans med läraren och eleverna. Grammatikregler är inte det enda som skrivs i häftet; i synnerhet yngre elever skriver också lexikon, dikter och visor. Eleverna illustrerar också sina häften; de ritar bilder som anknyter till texterna i häftet, utarbetar bildlexikon om olika ämnen eller ritar tankekartor. Läraren 5 beskriver att ”eleverna bearbetar sina häften på basis av lärarens texter på tavlan genom att använda sin egen kreativitet”. Lärarna 3 och 10 berättar att eleverna också skriver olika skriftliga uppgifter och uppsatser i häftena, men läraren 1 säger att det finns separata uppgifter.

Utarbetandet av häften varierar på olika åldersnivåer. Läraren 8 har indelat häftarbetandet på olika årskurser: i årskurs 3 och 4 skriver eleverna i häftena till exempel dikter och visor med bilder och utarbetar ordlexikon om ämnen som familj, mat och skola. I årskurs 5 och 6 klassen har eleverna separata häften för grammatik och för uppgifter samt texter. Eleverna gör inte uppgifter i grammatikhäftena. I det andra häftet gör eleverna lexikon, skriver korta texter enligt lärarens mall. Tydligt använder läraren 8 inte häften i årskurserna 7-9, då de använder läroböcker.

Läraren 6 har börjat med pärmarbetandet i stället för häftarbetandet med eleverna. Idéen kom från veckan för språklärarna i waldorfskolor i Goetheanum. I pärmen finns olika delar för olika material. En del av materialet är utarbetad av läraren och en del är utarbetad av eleverna eller en författare till läsboken. Det finns en del för sidorna ur läsboken och delar som läraren kallar för ”ord och fraser”, ”nordiska vänner” och ”grammatik”.

Enligt informanterna stöder häftarbetet den waldorfpedagogiska uppfattningen av inläring på många sätt. Sju av tio lärare nämner att eleverna lär sig genom att själv göra och uppleva. Läraren 2 tycker att man lär sig bättre genom att skriva själv än till exempel genom att läsa och läraren 6 anser att ”man lär sig saker som man bearbetar själv”. Läraren 10 säger att det är viktigt att eleven tycker att det är betydelsefullt som han eller hon skriver. Läraren tycker att eleven lär sig bäst när han eller hon själv utarbetar sin text. Att göra själv innebär inte bara att skriva i häftet utan också det att eleverna får fundera på grammatikregler tillsammans med läraren och att läraren inte ger färdiga lösningar (läraren 2 och 4).

Lärarna 1, 7 och 8 tycker att häftarbetandet möjliggör ett individuellt sätt att arbeta. Eleverna får själv välja till exempel färger, teckengrader och betoningar som de använder i sina häften. Enligt läraren 1 möjliggör det att beakta olika temperament och inlärningsstilar. Läraren 8 nämner att eleverna får arbeta på sin egen nivå eftersom de själva kan välja hur långt eller kort de skriver när de själva producerar meningar eller texter. Lärarna 5, 8 och 9 anser också konstnärlighet och utvecklande av kreativitet som en del av den waldorfpedagogiska uppfattningen av inläring.

Andra aspekter i häftarbetandet som informanterna anser som en del av den waldorfpedagogiska uppfattningen av inläring är till exempel att eleven förstår att det som inlärs baserar sig på det som har lärts tidigare (läraren 4) och att integrering mellan olika skolämnen är möjlig i stället för ”splittrad hoppning från ett ämne till ett annat” (läraren 8). Läraren 9 kommenterar den waldorf-pedagogiska uppfattningen av inläring på följande sätt:

(7) 9: Ihastuin juuri siihen steinerpedagogiikassa, että esim. antiikin Kreikasta ei tarvitse pöntätä tekstiä kirjasta vaan siitä kuunnellaan tarinoita, kirjoitetaan vihkoon ja piirretään kuvia, joista jää paljon paremmin mieleen ajan luonne ja tapahtumat.

[9: Jag blev förtjust i det med waldorfpedagogik att man inte behöver plugga texter i böcker till exempel om antikens Grekland utan att man lyssnar på sagor om det, skriver i häften och ritat bilder, med hjälp av vilka man bättre minns tidens karaktär och händelser.]

Informanterna fick också kommentera olika fördelar och nackdelar med arbetet med häften. En fördel som nämns av fem lärare är att eleverna får göra själv och lär sig på så sätt bättre. Lärarna 2 och 10 tycker att skrivning stöder inläringen: läraren 10 säger att skrivning hjälper

en att minnas ord och mer omfattande enheter. Den tränar upp också rättstavning av ett främmande språk. Fyra lärare tycker att en fördel med häftarbetandet är att elever får använda sin kreativitet och fantasi, och alla kan arbeta på sitt eget sätt. Läraren 5 säger att häftena som bäst är verkliga konstverk. Lärarna 8 och 10 tror att eleverna uppskattar sitt eget arbete mer och häftarbetandet ger tillfredsställelse, eftersom eleverna verkligen skapar något konkret. Andra fördelar med häftarbetandet som nämns är integrering i övrig undervisning (läraren 8) och att det med egna anteckningar är lättare att repetera jämfört med material som är gjort av någon annan (läraren 10).

Sju av tio informanter tycker att en nackdel med häftarbetandet är att eleverna kan skriva fel i sina häften och därför lär sig fel. Lärarna 2 och 3 säger att om eleven har en dålig handstil, kan han eller hon inte läsa sina egna texter. Läraren 1 konstaterar att till exempel eleverna med läs- och skrivsvårighet skulle ha nytta av en tryckt text, men att övningen å andra sidan utvecklar deras skriv- och läskunnighet. Fem lärare anser att häftarbetandet är tidskrävande, men två av lärarna tycker att i eleverna inte skriver långa texter i språkämnena och att tidsanvändningen sällan är ett problem i svenskundervisningen.

Lärarna 5 och 9 berättar att några elever upplever häftarbetandet mycket besvärligt och obehagligt. Lärarna 3 och 9 tycker att det är utmanande att arbeta med häften när det finns elever på olika nivåer i klassen och att läraren inte har tid att kontrollera alla elevernas häften. Enligt lärarna 3 och 8 är integrering differentiering med häftena. Andra nackdelar med häftarbetandet som nämns av informanterna är att det är svårt att ge uppgifter för frånvarande och att extrauppgifter ändå måste ges som stenciler till de snabbaste eleverna (läraren 8). Läraren 6 som har börjat pärmarbetandet i stället för häftarbetandet berättar att häftarbetandet inte fungerar i informantens språkundervisning eftersom eleverna skulle behöva klistra så mycket material. Läraren tycker att häftarbetandet passar bättre för realämnen.

5 SAMMANDRAG OCH DISKUSSION

I detta kapitel sammandrar jag mina undersökningsresultat och går igenom mina forskningsfrågor en åt gången och redogör för de svar som jag fått på dem. Jag kommer också att presentera vad som sägs om läromedel i den nya läroplanen och sammanfatta vad informanterna sade om läromedel i årskurs 6, eftersom en motivering till avhandlingen var att

erbjuda idéer till svenskundervisningen i årskurs 6. Jag diskuterar också hur avhandlingen lyckades och om resultaten kan generaliseras. Avslutningsvis reflekterar jag över resultaten och funderar på vad som kunde undersökas i framtiden inom samma ämne.

5.1 Forskningsfrågorna

Den första forskningsfrågan lydde: *Vilka läromedel använder svensklärarna i waldorfskolan på låg- och högstadiet?* I enkätens första fråga fick informanterna uppräknat alla läromedel som de använder i sin undervisning. Jag räknade ihop de läromedel som nämndes (se tabell 2) av informanterna och fick reda på att det som mest användes var litteratur: Dikter används av de flesta (sju informanter) och skönlitteratur av hälften av informanterna. Andra läromedel som används är läromedel som läraren själv har producerat (fyra informanter), muntliga läromedel som berättelser (fyra informanter), musik och visor (fyra informanter), spel (tre informanter), olika slags uppgifter (tre informanter), bilder (två informanter), lekar (två informanter) och tidningar (två informanter). Läromedel som nämndes bara av en lärare var konkreta föremål, tecknade serier, föredrag, tv-serier och videor. Jag anser att min hypotes att svensklärarna i olika waldorfskolor använder ganska likadana läromedel är delvis sann: många läromedel nämndes av många informanter, men samtidigt fanns det några läromedel som användes bara av en informant.

Läroböcker användes i undervisningen av nio informanter (alla med undantag av läraren 1 som ändå använde läroböcker i gymnasiet). Lärarna 6 och 9 uppger att de utnyttjar läroböcker också i sin lektionsplanering. Fyra av informanterna kommenterade sin användning av läroböcker och förklarade till exempel att användning av läroböcker inte hindrar dem från att följa principen att man går från stora enheter till detaljer (läraren 1), att ämnet i texten alltid utvidgas när det är möjligt (läraren 2) och att läroboken är en god dräng, men en dålig husbonde (läraren 3).

Även om det finns försök att uppfinna nya och innovativa läromedel, är lärobokens ställning i de finska skolorna stark. En undersökning av Luukka et al. (2008: 94) visar att 98 procent av lärarna i främmande språk ofta använder lärobok i sin undervisning, medan till exempel skönlitteratur används av lärare sällan (53 %) eller aldrig (28 %). Jag tycker att det var intressant att märka hur läroboken verkar vara någons slags auktoritet också i waldorfskolor:

läraren 9 vikarierar för moderskapsledighet och vågar därför inte avstå från övningsböckerna i årskurserna 7-9. Tydligt är avskaffandet av läroböcker en så drastisk åtgärd att det kan väcka starka reaktioner till exempel hos föräldrar; läraren 2 uppgav att de började använda läroböcker i sin skola eftersom föräldrarna krävde det. De tyckte att deras barn annars inte får lika bra undervisning som barn i andra skolor. Waldorfskolans internationella läroplan konstaterar att undervisningen i waldorfskolor sker under lärarens ledning och det är inte läroboken som styr undervisningen (2006: 32), så det är konstigt att de föräldrar som själva har valt just waldorfskolan för sina barn, vill att skolan skulle likna mer den vanliga grundskolan.

Elektroniska resurser används i undervisningen av varje informant: eleverna får använda ordböcker och söka information på nätet (fyra informanter), de utnyttjar datorer när de håller presentationer (två informanter) och de spelar inläringsspel eller gör elektroniska uppgifter (fem informanter). Läraren 9 är den enda som nämner elektroniska resurser som en del av sin egen lektionsplanering. Min hypotes att svenskälärarna inte använder läroböcker eller utnyttjar informationsteknik på lektionerna på låg- och högstadiet i waldorfskolor visade sig vara fel. Jag antog att lärarna själva utnyttjar läroböcker och elektroniska resurser i lektionsplaneringen och inte så mycket vid undervisningstillfället.

Den andra forskningsfrågan lydde: *Hur inverkar waldorfpedagogik på valet av läromedel?* Nio av tio informanter tyckte att waldorfpedagogiken inverkar på valet av läromedel, och en informant var inte säker på det. Fyra informanter nämnde arbetet med häften och två informanter tyckte att integrering mellan olika skolämnen är något som måste beaktas i undervisningen enligt waldorfpedagogik. Läraren 9 uppgav att han eller hon inte skulle ha kommit att tänka på att avstå från övningsboken utan waldorfpedagogik. Faktorer som nämndes bara en gång var elevernas åldersnivå, tillräckligt djupt innehåll, läromedel som beaktar alla inlärningsstilar och handlingen i läsmaterialet.

Den tredje forskningsfrågan lydde: *Utarbetar eleverna sitt eget läromaterial?* Alla informanterna uppgav att deras elever deltar i utarbetandet av läromedel. Enligt informanternas beskrivningar består häftarbetet av två faser: Först skriver läraren till exempel en grammatikregel på tavlan eller dikterar den. Efter det skriver eleverna regeln i sina häften enligt lärarens mall. Tre av tio informanter påpekade att eleverna inte bara kopierar regler och texter i sitt häfte efter lärarens modell, utan att eleverna med hjälp av läraren härleder

grammatikregler och deltar aktivt i skrivprocessen. I häftet skrivs också lexikon, dikter och visor. Eleverna ritar bilder som anknyter till texterna i häftet och utarbetar till exempel bildlexikon och tankekartor. Läraren 1 påpekar att eleverna har separata häften för uppgifter.

Läraren 8 beskrev hur häftarbetet varierar på olika åldersnivåer: i årskurs 3 och 4 skriver eleverna dikter och visor och illustrerar dem. Då utarbetar eleverna också ordlexikon om ämnen som familj, mat och skola. I årskurs 5 och 6 har eleverna ett häfte för grammatik och ett häfte för egna uppgifter och texter. Läraren 6 hade börjat med ett nytt arbetsätt till vilken läraren fick inspiration från veckan för språklärarna i waldorfskolor. I stället för häften utarbetar eleverna pärmar: i pärmen finns det olika delar som heter ”ord och fraser”, ”nordiska vänner” och ”grammatik”.

Den fjärde och sista forskningsfrågan lydde: *Hurdana tankar har lärarna om arbetet med häftet?* Informanterna tyckte att häftarbetet stöder den waldorfpedagogiska uppfattningen av inläring på många sätt. Sju av tio lärare uppgav att eleverna får lära sig genom att själv göra och uppleva. Tre informanter tyckte att häftarbetandet möjliggör ett individuellt sätt att arbeta och tre informanter påpekade att häftarbetandet utvecklar elevernas kreativitet. Informanterna nämnde också till exempel integrering mellan olika skolämnen.

Sju av tio informanter ansåg det vara en fördel med häftarbetandet att eleverna får göra själv. En informant tyckte att skrivning hjälper eleven att minnas ord och det också tränar upp rättstavning i främmande språk. Fyra informanter tyckte att en fördel med häftarbetet är att eleverna får använda sin kreativitet och kan arbeta på sitt eget sätt. Två lärare tyckte att eleverna uppskattar sitt läromedel mer när de gör det själv. Läraren 8 tyckte att integrering i övrig undervisning är lättare med häftarbetet.

Majoriteten av informanterna (7 av 10) ansåg att nackdelen med häftarbetet var att eleverna kan skriva fel i sina häften och därför lära sig fel. Två informanter konstaterade att elever med dålig handstil inte nödvändigtvis kan läsa sina texter. Läraren 1 tyckte att eleverna med läs- och skrivsvårighet skulle ha nytta av en tryckt text, men att övningen å andra sidan utvecklar deras skriv- och läskunnighet. Hälften av informanterna tyckte att häftarbete är tidskrävande. Enligt två informanter är differentiering utmanande med häftena. Andra aspekter som informanterna nämnde som nackdelar med häftarbetet var att några elever upplever det obehagligt och att det är svårt att ge uppgifter för frånvarande.

5.2 Läromedel och den nya läroplanen

Enligt grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 (2014: 206) bör lekar, sånger, spel och drama användas i svenskundervisning i årskurs 3-6. Även olika kommunikationskanaler och kommunikationsmedel ska användas i svenskundervisningen. Enligt mina resultat använder en del av svensklärarna i waldorfskolor ovannämnda läromedel: lekar används av två informanter, sånger används av fyra informanter och spel används av tre informanter. Drama nämndes inte av informanterna. Olika kommunikationskanaler och kommunikationsmedel nämndes bara av två informanter: läraren 7 skriver blogg med sina elever och läraren 8 undervisar eleverna i användning av e-post.

Från och med hösten 2016 inleds studierna i svenskan i finska skolor redan i årskurs 6. I denna avhandling har jag samlat information om läromedel i årskurs 6 i waldorfskolor och mina undersökningsresultat kan vara till nytta för de lärare som börjar undervisa i svenska för årskurs 6 och som funderar över vilket läromedel de ska använda. Informanterna 2, 4 och 6 undervisar inte i årskurs 6, så informationen baserar sig på de övriga sju informanternas svar. Läraren 10 uppger att eleverna i årskurs 6, det vill säga under det första undervisningsåret i svenska, huvudsakligen har gjort muntliga övningar och skrivit olika grundsaker i sina häften. Fyra av sju lärare använder inte läroböcker i årskurs 6 men gör häftarbete i stället. Två lärare börjar användningen av skolböcker i årskurs 4 och en lärare i början av årskurs 6.

5.3 Validitet och reliabilitet

Den första frågan i enkäten var tämligen problematisk, eftersom informanternas svar varierade mycket: många informanter hade nämnt talrika läromedel och specificerat böcker, tidningar och tv-serier de använder i undervisningen, medan några informanter hade varit mycket fåordiga, och till exempel informant 4 hade bara nämnt en bokserie och elektroniska material. Det är omöjligt att säga om informanten inte använder andra läromedel eller om informanten inte uppfattar alla material och all verksamhet som läromedel. Jag kunde kanske ha gjort upp en färdig lista med olika läromedel och informanterna kunde ha valt alla läromedel som de använder på listan.

Undersökningen var kvalitativ och den baserar sig på de tio informanternas svar. Därför kan resultaten inte generaliseras. Å andra sidan finns det 21 finskspråkiga waldorfskolor i Finland, så antalet av informanter omfattar ungefär hälften av alla svenskalärare i finskspråkiga waldorfskolor.

5.4 Slutord

Jag är intresserad av läromedel i allmänhet och skulle vara intresserad av att undersöka till exempel elevernas åsikter om olika läromedel såsom häftarbete. Jämförelse mellan läroböcker och skolhäften och deras användning kunde också undersökas. Efter det att lärarna har börjat följa den nya läroplanen hösten 2016 kunde läromedel i årskurs 6 jämföras i waldorfskolor och i övriga skolor.

REFERENSLISTA

Förbundet för steinerpedagogik rfs webbsida. <http://steinerkasvatus.fi/> (Hämtad: 1.2.2015)

Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014. Utbildningsstyrelsen.
http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus (Hämtad 10.4.2015)

Luukka, M-R., Pöyhönen, S., Huhta, A., Taalas, P., Tarnanen, M & Keränen, A. (2008.)
Maaailma muuttuu - mitä tekee koulu? Äidinkielen ja vieraiden kielten tekstikäytänteet koulussa ja vapaa-ajalla. Jyväskylän yliopisto: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Läroplans- och examensgrunder. Utbildningsstyrelsen.
http://www.oph.fi/lagar_och_anvisningar/laroplans-och_examensgrunder
(Hämtad: 1.2. 2015)

Rawson, M. & Richter, T (Eds.) 2006 *Steinerkoulun kansainvälinen opetussuunnitelma.* Steinerpedagogiikan seura. Tammerfors: Tampereen yliopistopaino.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Helsingfors: Tammi.

Snellman-Högskolans webbsida. <http://www.snellman-korkeakoulu.fi/> (Hämtad: 10.3.2015)

Skolverket. 2015. *Vad är läromedel?*
<http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/didaktik/tema-laromedel/vad-ar-laromedel-1.181690> (Hämtad: 25.1.2015)

BILAGA

Skärmdump av enkäten.

Kysely steinerkoulun ruotsinopettajille

Kyselyssä pyrin selvittämään, millaisia oppimateriaaleja steinerkoulun ruotsinopettajat käyttävät ala- ja yläkoululuokkien opetuksessa. Mikäli opetat ruotsia myös lukiossa, älä huomioi sitä vastauksissasi.

Kyselyssäni ”opetusmateriaali” kattaa kaikki resurssit, joita opetuksessa hyödynnetään; esimerkiksi kirjat, monistheet, kuunnelmat, elektroniset aineistot, pelit ja leikit.

Kauanko olet toiminut opettajana?

Kauanko olet toiminut steinerkoulun opettajana?

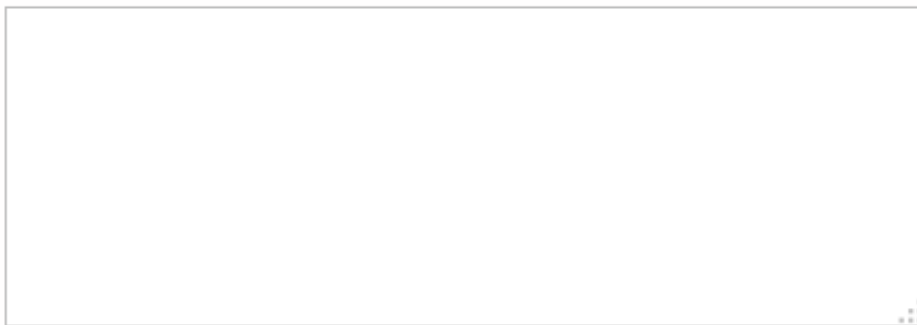
Oletko suorittanut steinerpedagogisia opintoja?

Mille luokille opetat ruotsia?

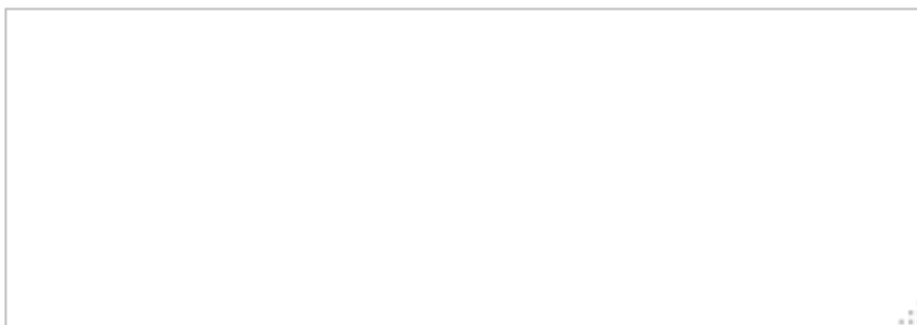
1. Mitä opetusmateriaaleja käytät ruotsin opetuksessa?

Voit halutessasi eritellä eri luokkien opetuksessa käyttämiäsi materiaaleja.

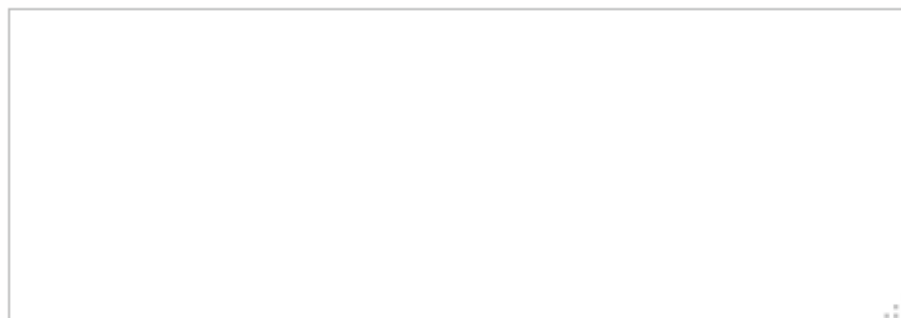
2. Vaikuttaako steinerpedagogiikka oppimateriaalien valintaasi? Jos vaikuttaa, niin miten?

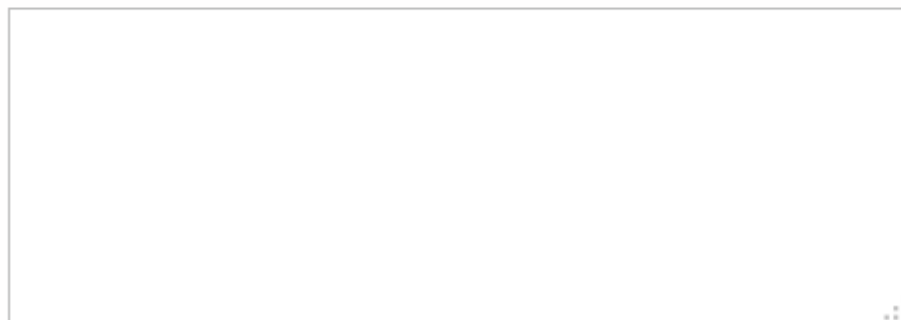
3. Koetko oppimateriaalien valitsemisen olevan vaikeaa? Miksi tai miksi et?

4. Hyödynnätkö opetuksessasi oppikirjoja? Jos hyödynnät, millä tavalla ja miksi? Jos et hyödynnä, mikset?

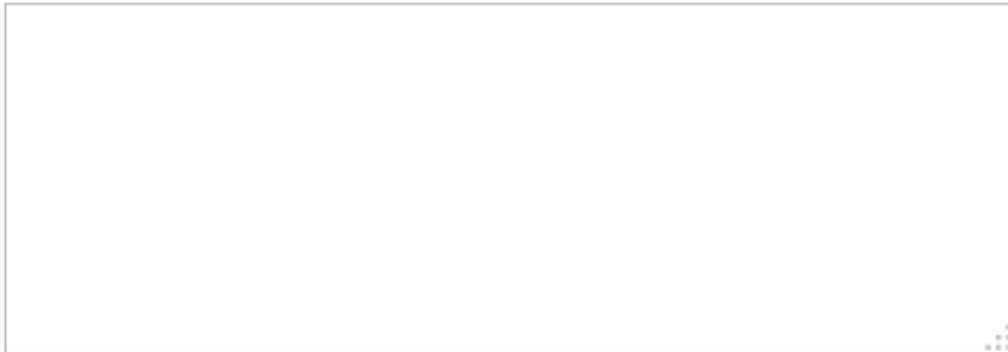
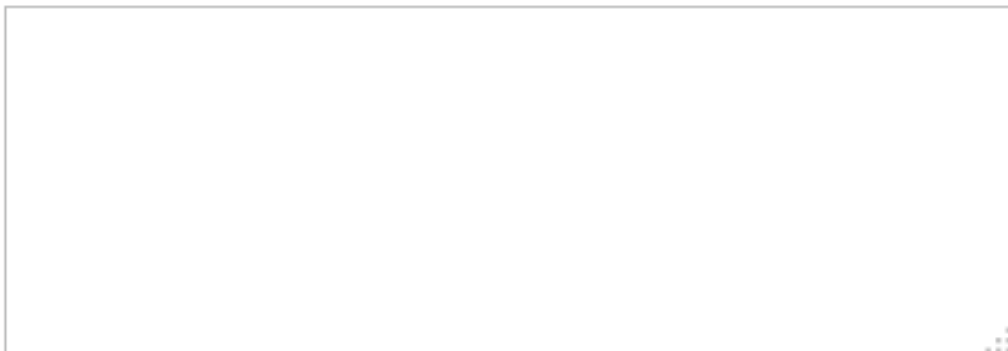

5. Hyödynnätkö opetuksessasi tietotekniikkaa tai sähköisiä oppimateriaaleja? Jos hyödynnät, millä tavalla ja miksi? Jos et hyödynnä, mikset?

6. Osallistuvatko oppilaat itse oman oppimateriaalinsa luomiseen (vihketyöskentely)?

- Osallistuvat
 Eivät osallistu

Vihketyöskentely**7. Miten vihketyöskentely tapahtuu käytännössä?**A large empty rectangular text box with a thin black border, intended for the respondent to describe how project-based learning occurs in practice. In the bottom right corner, there is a small, faint grid of dots.**8. Miten vihketyöskentely mielestäsi tukee steinerpedagogiikan oppimiskäsitystä?**A large empty rectangular text box with a thin black border, intended for the respondent to explain how project-based learning supports Steiner pedagogy's learning concept. In the bottom right corner, there is a small, faint grid of dots.**9. Mitkä koet opettajana vihketyöskentelyn vahvuuksiksi ja heikkouksiksi?**A large empty rectangular text box with a thin black border, intended for the respondent to list the strengths and weaknesses of project-based learning as a teacher. In the bottom right corner, there is a small, faint grid of dots.